

Očitovanje Udruge Animalia na Reagiranje Hrvatskog botaničkog društva na dopis „Velebit – savjest ponovno na kušnji“ udruge Animalia

Poštovani,

odmah po primitku „reagiranja Hrvatskog botaničkog društva na dopis Velebit – savjest ponovno na kušnji“ udruge Animalia“ želimo se na njega očitovati.

Naime, u reagiranju je iznesen čitav niz netočnih tvrdnji i pogrešnih stavova na koje se želimo očitovati.

Ponajprije, nama je jako dobro poznato da je čovjek tisućljećima prisutan na Velebitu i da je svojim aktivnostima mijenjao fizionomiju planine te da je današnja bioraznolikost na Velebitu rezultat i ljudskih poljoprivrednih aktivnosti koje su trajale stoljećima. Isto tako, poznato nam je i to da je veliki postotak vrsta velebitske flore vezan za nešumska, otvorena staništa, te da su endemične vrste gotovo u potpunosti stanovnici upravo tih staništa. Također smo u potpunosti svjesni da su nekadašnji pastirski stanovi i važan dio kulturne baštine.

Zbog gore navedenog, nije bilo potrebno to naglašavati, jer upravo iz tog naglašavanja proizlazi da autori dopisa nisu razumjeli stavove Udruge Animalia.

Međutim, želimo naglasiti sljedeće:

1. Potpuno je pogrešna upotreba termina „pastirski stanovi“ jer će objekti koji se namjeravaju graditi imati potpuno drukčiju funkciju, što je već višekратно najavljeno i putem medija od strane ravnatelja NP SV. Oni bi trebali služiti posjetiteljima parka, dakle, imati će komercijalnu namjenu, što je vrlo lako vidljivo i iz odredbe čl. 29. st. 4. nacrtu Prostornog plana, u kojem izričito stoji da se takvi objekti mogu koristiti za „robinzonski turizam“. To je ono što je problematično u cijeloj priči!

Na sjevernom Velebitu postoje stotine ostataka pastirskih stanova, koje bi se istom logikom mogle prenamijeniti u objekte za „robinzonski turizam“ ili za posjetitelje za neku drugu namjenu, i to je ono što je, prema našem mišljenju, nedopustivo i što bi bilo devastirajuće za sjeverni Velebit. Očito bi Hrvatskom botaničkom društvu takvo što bilo prihvatljivo i poželjno.

2. Hrvatsko botaničko društvo u svom priopćenju izričito navodi:“ Također se nadamo i skorom povratku bar nekoliko stada nužnih za održavanje ukupne raznolikosti Velebita.“

Začuđujuće je da autorima reagiranja nije poznato da stada i pastira na Velebitu više nema i neće biti. Masovnije iseljavanje Podgoraca s Velebita započelo je već u XIX. st. a kulminiralo u prvoj polovici XX. st. zbog ekonomskih, socijalnih, ali i političkih razloga. Posljednji čin tog iseljavanja zbilo se 70-ih god. XX. st. kada su i posljednje obitelji prekinule s dotadašnjim načinom života.

U međuvremenu su, zbog napretka civilizacije i podizanja nivoa zdravstvene zaštite, na snagu stupili i brojni sanitarno-tehnički i veterinarski propisi koji zahtijevaju posebne uvjete za proizvodnju hrane, koje nije moguće zadovoljiti bez „struje, vodovoda i kanalizacije“ kao što to autori reagiranja očito misle. Svaki pokušaj proizvodnje hrane na taj način završio bi visokim kaznama i zabranom obavljanja djelatnosti.

3. Ukoliko bi se, usprkos svemu gore navedenom i pokušalo revitalizirati stočarstvo (koje bi imalo pozitivnu funkciju u očuvanju pašnjaka), onda bi takav pokušaj revitalizacije stočarstva s izgradnjom pastirskih stanova na Lubenovcu i Alanu odmah propao, jer na tim područjima ovce mogu boraviti samo u srpnju i kolovozu. Stoga se postavlja pitanje gdje bi te ovce boravile preostalih 10 mjeseci u godini?
Dakle, da se doista radi o pokušaju stvarne obnove stočarstva, onda bi se za to moralo pripremiti i stanove u Nadgorju i na Podima, te u Podgorju, jer je znanstveno i povijesno dokazano da je stočarstvo Podgoraca bilo vezano uz obitavališta minimalno u tri visinska pojasa Velebita. Bilo bi zanimljivo čuti od autora reagiranja tko bi to danas pristao na takav način života i na „gonjenje stoke“ od Podgorja, preko Poda, do Nadgorja i Vrhgorja? Također, bilo bi zanimljivo čuti kako bi se ta stoka čuvala od predatora i tko bi plaćao odštete? Da li bi tako nešto uopće bilo ekonomski održivo? Ako ne bi, tko bi to plaćao?
4. Autori reagiranja zaboravljaju da je na stvaranje fizionomije Velebita, utjecalo ne samo stočarstvo, nego i ratarstvo (kopanje), jer su mnogi dolci i dulibe po Velebitu kopani marljivom rukom Podgoraca, što u bitnome determinira današnju vegetaciju na tim mjestima. Tko će danas ručno kopati te dulibe i dolce, jer to su mjesta na koja mehanizacija ne može doći?
5. Pitanje zarastanja pašnjaka je doista veliki problem NP SV i to je nešto što Udruga Animalia već duže vremena kontinuirano spominje. Netočno je, međutim, prikazivanje mladih smreka kao dokaza o neumitnosti tog procesa jer su smreke rasle i prije 200-300 godina, ali su tada ručno bile uklanjane. Upravo zbog ovoga, neprestano naglašavamo da NP SV u 13 godina svog postojanja nije pokosio niti 1 m² livadnih površina u parku! Bilo bi interesantno čuti što je po tom pitanju poduzelo Hrvatsko botaničko društvo? Gdje je javno ukazalo na ovaj problem i na koji način je vršilo pritisak na upravu parka i nadležne da ovaj problem počnu rješavati?
6. Najeklatantniji primjer neznanja je navođenje autora kako izgradnja neće imati nikakav negativni utjecaj na medvjede i orlove, koje je u reagiranju izraženo riječima: „Netočno je i da će obnovljeni pastirski stanovi rastjerati medvjede i orlove, oni su tisućljećima živjeli uz čovjeka i njegova stada. Velike mesojede otjeralo je upravo nepostojanje stada, odnosno nedostatak hrane koju su pronalazili u uginulim ili ulovljenim ovcama.“
Naime, u vrijeme dok je Velebit bio napučen i dok su se na Velebitu intenzivno odvijale poljoprivredne aktivnosti, spomenute vrste bile su na rubu istrebljenja, a neke druge vrste koje danas obitavaju na Velebitu, bile su potpuno istrebljene. Na ovom mjestu citiramo navode dr. Miroslava Hirca u djelu dr. Josipa Poljaka: „Planinarski vodič po Velebitu“ iz 1929. godine
„Zbog divlje rastrganosti i teške pristupačnosti, Velebit je postao posljednje sklonište za neke životinjske vrste, koje su uzmakle u zabit pred čovjekom, tim najvećim neprijateljem harmonije i poretka u prirodi. Među takve životinje spadaju neke velike grabljivice kao suri orao i velika sova ušara, gavran, nadalje tetrijeb gluhan, napokon neke zvijeri kao vuk, čagalj i medvjed. Sve ove vrste **nalaze se na putu izumiranja, i sigurno je, da će ih nestati, ako se ne bude strogo pristupilo čuvanju prirodnih znamenitosti, kako se to čini u svim naprednim državama.** Neke životinje već su posve izumrle, tako ris, divokoza i jelen.“ (str. 30. Planinarskog vodiča po Velebitu).

U vrijeme koje navodi dr. Hirc, a u kojem je Velebit bio napučen, postojali su veliki i nedirnuti šumski kompleksi Like, Gorskog kotara, Ličke Plješivice, u kojima je sjekla samo čobanska sjekira i u kojima nije bilo šumskih vlaka, šumskih cesta, niti svakodnevne sječe uz pomoć teške mehanizacije. Danas je, međutim, stanje obrnuto, pa je područje sjevernog Velebita još jedno od vrlo rijetkih područja u kojem se još uvijek zadržao mir.

Ovo lijepo opisuje Alojzije Frković, dipl. ing., kroničar hrvatske divlje faunistike, u svojim radovima, koji, između ostalog, precizno navodeći izvore, opisuje da su se, recimo medvjedi sve do kraja 50-ih godina bili toliko rijetki i u takvoj opasnosti od istrebljenja, da su se brojali na prste ruku, kako u Lici i na Velebitu, tako i u Gorskom kotaru.

Daljnji populacijski trendovi gore navedenih vrsta, očito nisu poznati autorima reagiranja. Kao osobu koja je magistrirala na području održivosti populacije ptica i kojoj su ptice jedna od specijalnosti kojima se bavi, začuđuju me stavovi iskazani u očitovanju, gdje se navodi kako objekti i ljudi ne utječu na surog orla. Abeceda je ornitologije da suri orao nikada neće saviti gnijezdo na mjestu koje je dostupno čovjeku ili u njegovoj blizini, kao i da neće loviti na pašnjacima na kojima je stalno prisutan čovjek sa svojim objektima. A suri orao je kao vrsta iznimno ugrožen, populacija mu opada i područje sjevernog Velebita je još jedno od rijetkih područja gdje je još preostao.

Nadalje, nakon razdoblja napučenosti Velebita, neke su vrste naknadno reintroducirane (divokoza i ris), jer su prije bile istrebljenje, dok danas krasi Velebit i njegovu prirodu. Detalji o reintrodukciji tih vrsta autorima reagiranja su, vjerujemo, poznati.

Ne znam kako opisati pomanjkanje znanja autora kada isti navode da je velike mesojede otjeralo nepostojanje stada. Čitav svijet koji danas želi zaštititi velike mesojede, zna da je jedan od bitnijih problema njihove zaštite (uz očuvanje staništa) i nemogućnost koegzistencije velikih mesojeda sa stokom. U svim zemljama svijeta, to redovito, bez iznimke, dovodi do konflikta između vlasnika stoke i mesojeda, koji rezultira ubijanjem velikih mesojeda i postavljanjem otrova u prirodi (od kojeg stradavaju i druge vrste, a osobito ptice grabljivice). Nije potrebno odmaknuti daleko od sjevernog Velebita da bi naišli na te primjere, jer je to svakodnevna pojava već na južnom Velebitu, gdje je kompletna populacija bjeloglavog supa uništena trovanjem (NP Paklenica) gdje su otrovi namijenjeni upravo velikim mesojedima, a redovno se truju vukovi i medvjedi, s čime su nadležne institucije za zaštitu prirode jako dobro upoznate (a u posjedu smo i fotografija o tome).

Nadalje, kako autori reagiranja misle npr., da bi veliki tetrijeb, koji je u cijeloj Hrvatskoj opstao još jedino na Velebitu upravo iz razloga što jedino tamo ima mir, mogao živjeti „u suživotu s čovjekom“? Da li takav primjer kod nas negdje postoji?

O apsurdnosti gore navedenih stavova autora reagiranja moglo bi se još dugo pisati, ali je bitno naglasiti sljedeće: stvari nisu jednoznačne i pogrešno ih je tako prikazivati. Dok je Velebit bio napučen, sastav vrsta bio je drukčiji nego danas i u tom smislu može se govoriti o tome da je zarastanjem Velebita došlo do izvjesnih negativnih

posljedica po bioraznolikost (osobito zbog zarastanja pašnjaka). S druge strane, međutim, odlazak čovjeka s planine omogućio je porast i revitalizaciju populacija drugih vrsta zbog kojih je Velebit danas jedinstven u europskim razmjerima.

Posjetitelji parka, bez obzira na to kako ih mi zvali (škole u prirodi, posjetitelji, turisti...), neće zasigurno doprinijeti obnovi velebitskih pašnjaka, jer se od njih ne očekuje (niti imaju znanja i mogućnosti) da će kositi, kopati ili držati stoku. Zbog toga je svaka izgradnja objekata za posjetitelje devastirajuća za Velebit, a pitanje obnove velebitskih pašnjaka treba rješavati na drugi način, primarno košnjom, ali i drugim metodama koje bi trebala primijeniti uprava parka, što do dana današnjeg još ne čini.

U pogledu navoda autora reagiranja: „Iako se područje Velebita često opisuje i doživljava kao „netaknuta divljina“, radi se upravo o suprotnom.“ želimo istaknuti kako Velebit danas upravo jest divljina jer su prirodni procesi na Velebitu danas još uvijek neometani od strane čovjeka. To što je čovjek nekada utjecao na Velebit, ne demantira ovu našu tvrdnju, jer na Zemlji danas ima vrlo malo područja na koja čovjek nije nikada utjecao, ali kriterij za determiniranje divljine nije odsustvo nekadašnjeg utjecaja na prirodu, nego današnje stanje, koje na Velebitu traje već 4-5 desetljeća i koje karakterizira prisustvo vrsta koje obitavaju samo u najzabačenijim područjima, daleko od čovjeka.

7. U pogledu istraživanja znanstvenika po sjevernom Velebitu, mi dobro znamo da se svojevrsna istraživanja provode, ali nam nije poznato koje rezultate su dala ta istraživanja za zaštitu prirode u parku ili šire? Koje su npr. vrste vraćene na Velebit, a kojih prije nije bilo, koje su se populacije povećale, odnosno koje su prijete populacijama i za koje vrste uklonjene? Da li je npr. vraćen/povećana brojnost planinskog leptira apolona, da li se išta napravilo na revitaliziranju nekog njegovog staništa? Da li se povećala populacija velikog tetrijeba, da li je njegovo stanište danas kvalitetnije? Kako je riješen ogroman problem sušenja šume? Da li je povećana brojnost risa ili vuka, odnosno njihovog prirodnog plijena? Ili nešto treće?

Mi znamo za mnoga istraživanja u parku, a nažalost znamo i kako se mnoga od tih istraživanja provode. Znamo npr. kako je vršeno istraživanje velikih zvijeri u parku tokom 2011. godine, koliko su puta „znanstvenici“ izašli na teren i koliko im je novaca isplaćeno. Slična saznanja imamo i o nekim drugim istraživanjima.

To što su takva istraživanja pohranjena u upravi parka, samo govori o njihovom smislu i korisnosti.

8. Vjerujemo da je jedna od statutarnih zadaća HBOD-a vrednovanje, očuvanje i zaštita flore, vegetacije i staništa, pa bi zato bilo zanimljivo čuti primjere u kojima je to društvo, npr. u posljednjih pet godina, javno reagiralo radi zaštite bitnih staništa i na koji način? Ili možda u Hrvatskoj u posljednjih pet godina nije bilo slučajeva devastacije staništa?

Statutarne zadaće su jedno, a praksa i rad su drugo, pa zato te statutarne zadaće, nije potrebno niti navoditi.

9. U očitovanju HBOD-a navode se i neke druge netočne i nepotpune stvari, ali s obzirom da one nisu od primarne važnosti, njih sada nećemo navoditi. Smatramo, ujedno, da popunjavanje reagiranja literaturnim podacima (dijelom i netočnim), nema neku bitniju funkciju, osim ako se u nedostatku argumenata, htjelo povećati volumen teksta.

10. I na kraju, to što je prilikom ishodovanja građevinskih dozvola grubo prekršen zakon, također nije bitno HBOD-u, kao niti činjenica da prilikom ishodovanja dozvola nije niti u jednom segmentu spomenut utjecaj na prirodu, iako su upravo prirodne vrijednosti temeljni fenomen NP Sjeverni Velebit.

Svjedoci smo ovakvih „obnova pastirskih stanova“ i u PP Biokovo, dok je npr. na otoku Mljetu, uprava parka izgradila „ekološke apartmane“. Nažalost, nismo svjedoci, da su ti zahvati imali bilo kakav pozitivan utjecaj na zaštitu prirode.

U ime Udruge Animalia

mr. sc. Gordana Pavoković

Rijeka, 23. veljače 2012.